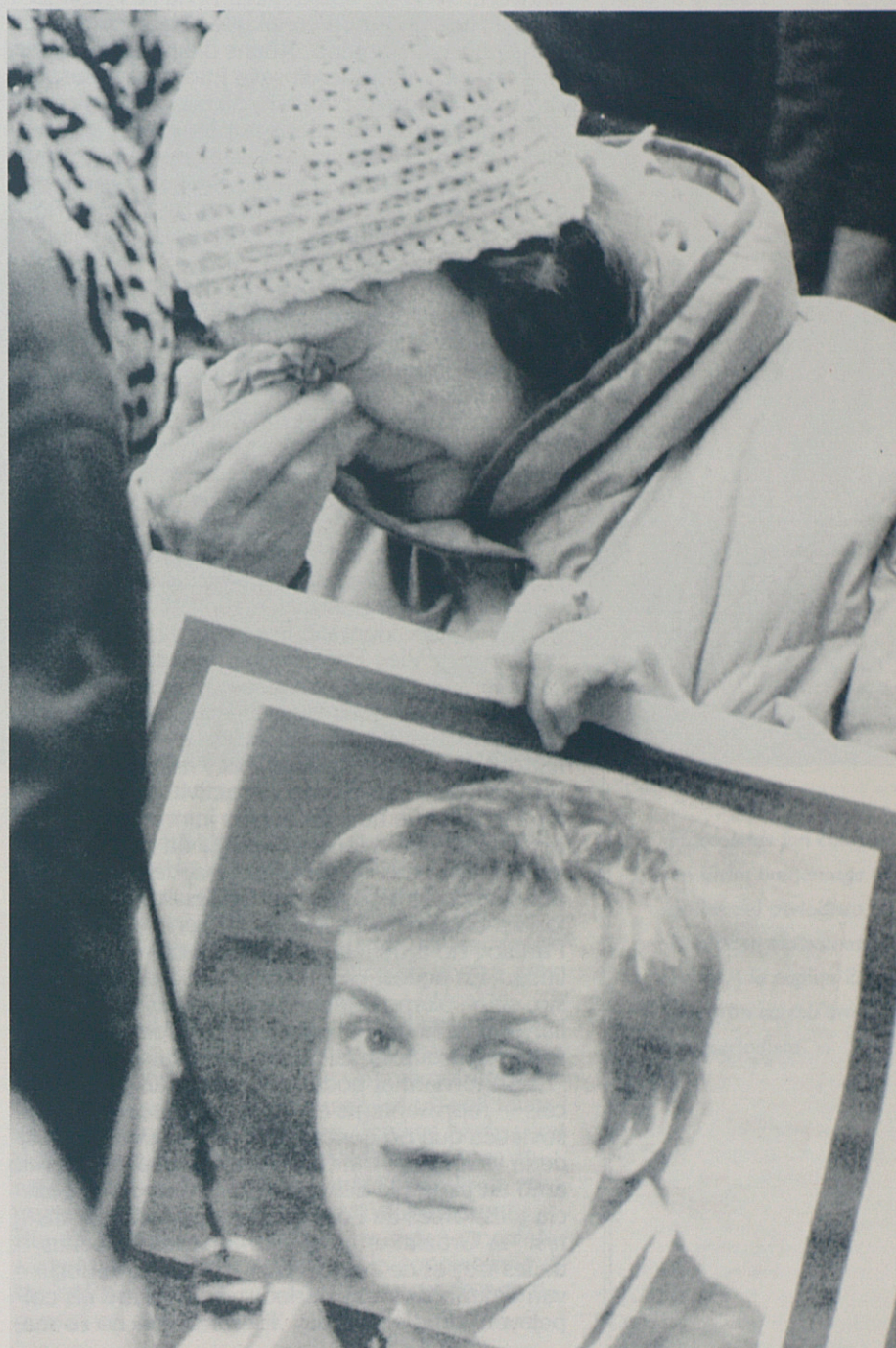

Llibertat d'expressió igual a llibertat de morir

A Rússia les màfies han mort 90 periodistes els últims cinc anys

—Olga Merino—

A Rússia, la pseudodemocràcia cohabita amb el *bespredel* (criminalitat desbocada), del qual van sent presa habitual reporters, diputats i juristes. En els darrers cinc anys, 90 periodistes han mort en territori de l'ex-Unió Soviètica, 12 en el que va d'any (sis d'ells durant la guerra a Txetxènia). Els crims passen quasi despercebuts als racons dels diaris, davant la impossibilitat o la impotència de les estructures estatals, que han de plantar cara a l'activitat de gairebé 3.000 clans mafiosos, només a la Federació Russa. Amb tot, dos d'aquests assassinats han comogut l'opinió pública, per la brutalitat amb què han estat comesos i per l'ascendent que tenien les víctimes: Dimitri Kholòdov, que treballava per a *Moskovski Komsomolets*, un dels periòdics que més han destacat en la croada contra les màfies, i Vladimir Listiev, presentador del concurs televisiu "La roda de la fortuna".

—Prop de tres mil clans mafiosos actuen impunement a la Federació Russa—

Dimitri Kholòdov, de 27 anys, va morir el 17 d'octubre passat, en obrir un maletí que havia recollit de la consigna d'una estació moscovita i que suposadament contenia documents reveladors sobre la xarxa de contraban d'armes teixida per les tropes russes replegades d'Alemanya. Segons van explicar els companys del periodista, una de les seves fonts, que es va presentar com a oficial del Servei de Contrainel·ligència (ex-KGB), l'havia avisat per telèfon. La maleta, tanmateix, amagava 200 grams de TNT.

Vladi Listiev, de 37 anys, va ser abordat la tarda de l'1 de març per assassins a sou quan es dirigia cap al seu apartament, al centre de Moscou. Les raons del seu assassinat es perfilen diafanes: a començament d'abril, Listiev havia de convertir-se en director executiu de la Televisió Social Russa, un nou canal que s'ha escindit de l'ens públic Ostankino. Abans d'accedir al càrrec, Listiev havia fet saber la seva intenció de suspendre temporalment l'emissió d'anuncis mentre redactava noves regulacions per assegurar que no s'escapés ni un cèntim de les vendes d'espai publicitari. La mesura amenaçava els interessos del reduït *lobby* que controla aquest mercat. Hi havia molts milions de dòlars en joc.

Capitalitzar les morts

La policia encara no ha trobat els autors de cap dels dos crims; és més, en tots dos casos el debat s'ha centrat menys a esbrinar qui són els responsables que a dilucidar qui pot capitalitzar les morts. El mateix president Boris Ieltsin va *utilitzar* la desaparició de Listiev en la seva guerra particular amb l'alcalde de Moscou, Juri Luzkhov, en destituir el cap de la policia local i el fiscal de la ciutat acusant-los de negligències en la lluita contra el crim organitzat.

El vice-president del Fons per a la Defensa de la Glasnost, Vleg Panfilov, diu que està cansat de carregar a la memòria del seu ordinador els noms dels col·legues assassinats. Els *dossiers* que elabora l'organització desgranen casos esborradors de tortures, crims i atacs físics contra reporters que han destapat les activitats de *capos* mafiosos o que han afectat els interessos de determinats polítics locals. A pesar de les assemblees i de les cartes de protesta enviades al Kremlin per sindicats i associacions professionals, la majoria d'aquests casos continuen sense resoldre's. Panfilov ho atribueix a l'absència de voluntat política: "En aquest país no hi ha llibertat d'expressió, sinó solament *glasnost*, una *glasnost* peculiar segons la qual el periodista pot dir la veritat, mentre les autoritats es permeten tallar-li el coll". "Estan tornant al poder —sobretot als òrgans locals— representants de la vella *Nomenklatura* soviètica que no coneixen altre llenguatge que el de la violència". Panfilov il·lustra aquesta asserció amb un exemple del tracte que l'Exèrcit, la policia i les forces de l'ordre dispensen als periodistes: "A Grozni, un grup d'*omonovetz* (efectius de les tropes de xoc del Ministeri de l'Interior) van detenir diversos periodistes i, mentre els colpejaven, un d'ells va dir: 'Llàstima que no us ma-

téssim a tots l'octubre del 93"'. (Per cert, durant el setge i bombardeig del Soviet Suprem van morir 72 reporters, entre russos i estrangers).

Investigacions paral·leles

La impunitat d'aquests crims ha impel·lit uns quants periodistes a desenvolupar investigacions paral·leles a les de la policia. Aquest és el cas de Juri Stxekotxikhin, cap de secció del setmanari *Literaturnaya Gazeta*: fa encara no una setmana que va a la redacció sense armilla antibales, que descorre les cortines del despatx i que el disabte surt cap a la datxa sense la companyia del guardaespalles; "em pensava que em tornaria boig, i els vaig despatxar", diu. El Ministeri de l'Interior aconsellà a Stxekotxikhin que anés a treballar amb protecció després que el periodista va difondre els seus números de telèfon a través d'un programa televisiu, amb la intenció de recollir informació sobre l'assassinat de Listiev. Des de llavors, va començar a ser seguit i a rebre trucades anònimes, i fins i tot la policia va descobrir, en un edifici davant per davant de la seva oficina, una posició idònia per a un franc tirador: l'ampit de la finestra era ple de burilles...

De moment, l'equip de Stxekotxikhin ha descobert que els retrats-robot dels presumptes assassins de Listiev distribuïts per la policia eren erronis i que, en realitat, corresponien a dos obrers de la construcció que havien estat fent reparacions en el pis del malaguanyat director de la televisió.

"Nasha ribiata"

Juri Stxekotxikhin, amb 25 anys de professió a sobre, és autor de celebrats articles d'anàlisi sobre *nasha ribiata* ('els nostres nois', la *cosa nostra* russa), com el titulat "Bon dia, estimada màfia", en el qual subratllava la tendència actual a convertir el crim organitzat en un element legítim de la societat i a conferir-li, fins i tot des de cercles polítics, propietats messiàniques sobre el país. A la paret de la seva *peixera* hi penja una portada de *Newsweek* amb el titular "Pot arrelar el capitalisme a la Unió Soviètica?" i la foto del *businessman* Andrei Stroiev. "Aquest home es va erigir a Occident com a símbol del nou home de negocis rus; per a nosaltres, per contra, és un mafiós, el prototipus de funcionari que es fa milionari de la nit al dia". Després de capbussar-se en els entrellats de Stroiev —que avui resideix plàcidament a Atlanta— i de publicar un reportatge a *Literaturnaya Gazeta*, la façana del pis on viu el cap de secció va aparèixer pintada de color negre i amb un grafit que deia: "Això és un avís pels teus escrits".

"El pitjor no és el perill que et clavin un tret", explica Stxekotxikhin, sinó el fet que tot l'esforç, tota la nostra feina, no té cap ressò, i que el Kremlin fa el sord envers el que publiquem. Hi ha *glasnost*, però no hi ha opinió pública, els és ben igual... Tothom està en contra de la guerra de Txetxènia, per exemple, i tot i així les autoritats

—Criminals a sou van posar fi a la vida de Vladi Listiev quan va tocar els interessos del lobby publicitari—

continuen bombardejant. No els interessa l'opinió pública, encara que, evidentment, quan s'acostin les eleccions legislatives del desembre tornaran a coquetejar una estona amb la premsa”.

La llei del silenci

Els obstacles amb què ensopega la llibertat d'expressió a Rússia no es limiten a la llei del silenci imposada per la màfia. Hi ha qüestions tabú, complicitats i interessos polítics i financers dels quals els mitjans eviten de parlar. Juri Stxekotxikhin diu que té documents sobre la implicació d'un important banc comercial en la guerra del Caucas; però els responsables de l'entitat financera estan pressionant el director de *Literaturnaya Gazeta* perquè el material no es publiqui.

Vladimir Riaixin, redactor en cap de *Pravda*, considera que la llibertat d'expressió ha estat reemplaçada per la llibertat de vendre's. A tall d'exemple, esmenta el cas de la televisió privada NTV: “Fan gala de la seva independència, però mai no airegen ni una sola crítica en contra dels seus patrocinadors, MOST-Bank, i l'alcalde Luzkhov”. Riaixin critica que les subvencions estatals estiguin polititzades i que el mateix *Pravda* sobrevisqui gràcies al fet que un milionari grec, Ianis Ianikas, hagi decidit agrair-los un vell favor i fer-se càrrec dels seus deutes. (Ianikas havia estat detingut per les seves simpaties comunistes durant la *dictadura dels coronels* i *Pravda* va engegar una campanya per al seu alliberament). Riaixin conclou: “Tos els mitjans estan vinculats a alguna estructura financera, i ja coneixem la dita: ‘qui paga mana’”. Això, tanmateix, ja són figures d'un altre paner. ●

Moscovites fan cua per rendir un últim homenatge a les despulles del periodista Dimitri Kholòdov assassinat el 17 d'octubre. A la pàgina 25 una dona porta un cartell amb el retrat del periodista.

**—La majoria dels casos
continuen sense resoldre's,
davant la impassibilitat o la
impotència policial —**